Strategisk plan 2021-2023

1. Planeringsprocessen

Verksamhetsplaneringen för Eda kommun omfattar en rullande treårsperiod. Med utgångspunkt från kommunfullmäktiges strategiska plan arbetar respektive verksamhetsområde fram ett förslag till verksamhetsplan där de kommunövergripande målen konkretiseras. Verksamhetsplanerna är, förutom ett planeringsinstrument för verksamheten, en återrapportering om hur man avser att uppnå fullmäktiges uppdrag. Förslagen ska diskuteras löpande och stämmas av i respektive utskott inför överlämnande till budgetberedningen och kommunstyrelsen.

Kommunfullmäktige antar i juni en reviderad *strategisk plan* som innehåller vision, övergripande mål och inriktning för verksamheten, finansiella mål, samt drift- och investeringsramar för planperioden.

Uppföljning av verksamhet och ekonomi sker löpande under året enligt de ekonomiska styrprinciperna. Dessutom upprättas ett delårsbokslut efter årets åtta första månader samt årsredovisning vid årets slut.

Verksamhetsplaneringen illustreras med följande bild.

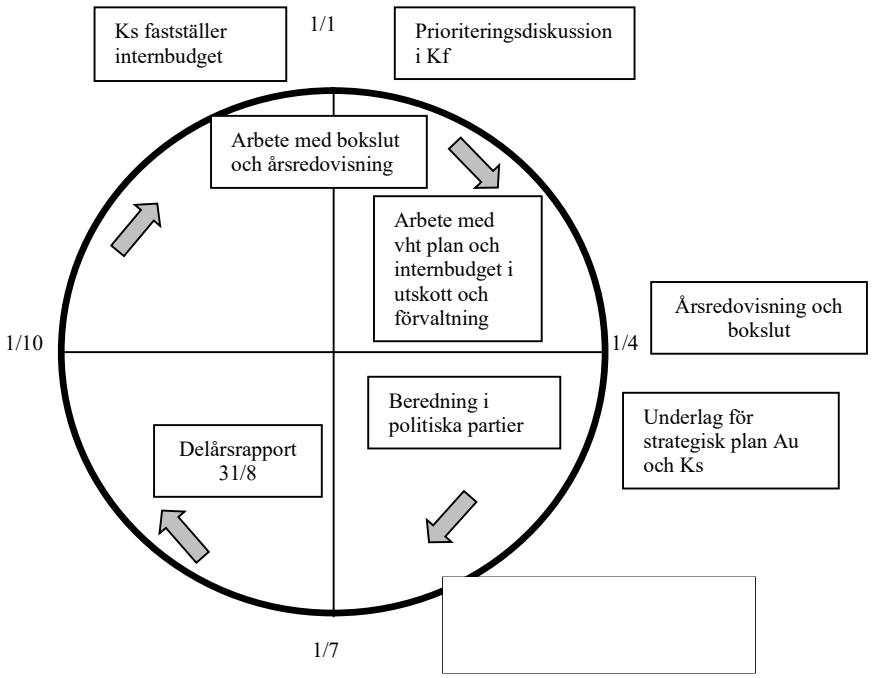

2. Omvärldsanalys

Fortsatt stor osäkerhet i ekonomin

Smittspridningen av covid-19 ökar nu åter i samhället. Vilka de ekonomiska konsekvenserna blir av detta är mycket osäkert. Vårens rekordsnabba konjunkturkollaps och dess effekter på samhällsekonomin tycks ändå i nuläget ligga bakom oss, och bottenpunkten för den kollapsen har passerats, både globalt och i Sverige. En stark positiv rekyl syns just nu i tillväxten världen över.

Men det kraftiga raset i våras innebär att återhämtningen kommer att ta tid. Frågan är med vilken hastighet som förlusterna i produktion, sysselsättning, försäljning och vinster kan tas igen. Bedömningarna varierar, men i en situation där pandemin är långt ifrån över är osäkerheten osedvanligt stor. I denna Ekonomirapport avser prognosen enbart 2020 på grund av den stora osäkerheten och därefter följer ett scenario för samhällsekonomin. Åren 2021–2024 utgör därmed kalkylår.

Coronapandemin har tagit ny fart på senare tid och nya restriktioner har införts i flera länder. Osäkerheten om utvecklingen är därför mycket stor. Som utgångspunkt för det ekonomiska scenariot antar vi ändå att smittspridningen globalt kulminerar i år och att den globala trenden för nästa år blir ett gradvis minskat antal smittade, även om avklingandet inte nödvändigtvis behöver bli bekymmersfritt och linjärt. Scenariot utesluter alltså inte faser av ökad smittspridning i länder eller regioner, mer tillfälligt eller mer utdraget.

Utdragen återhämtning och långsiktiga verkningar

Omfattande krisåtgärder för att stötta företag och hushåll har spelat en stor roll för återhämtningen. Uppgången i den globala konjunkturen antas hålla i sig, i slutet av 2020, liksom efterföljande år. Vår bedömning är dock att återhämtningshastigheten kommer att avta, efter den inledande rekylen i år.

Sedan februari har pandemin överskuggat allt annat och skiftat fokus bort från tidigare makroekonomiska orosmoln. Men i hög grad kvarstår flera av de riskfaktorer som många tidigare talade om. Exempelvis Brexit, där det ännu i dag inte går att utesluta betydande negativa effekter för den europeiska ekonomin vid ett oordnat utträde för Storbritannien, spänningarna mellan USA och Kina, liksom i viss grad mellan USA och Europa med tydlig bäring på handelsförutsättningarna. På lite längre sikt finns risken att dessa frågetecken tynger den fortsatta konjunkturuppgången globalt – så länge avtalsfrågor inte lösts och geopolitiska tvister består.

Ett antal år av svag konjunktur får stor påverkan på arbetsmarknaden. Under 2020 räknar vi med att arbetade timmar faller med 3,7 procent och att arbetslösheten ökar med 2 procentenheter till knappt 9 procent, för att sedan öka ytterligare under 2021. Trots högre arbetslöshet och minskat antal sysselsatta när permitteringsstödet avvecklas 2021, så ökar antalet arbetade timmar. När arbetslösheten stiger får också nya kullar av studenter svårare att ta sig in på arbetsmarknaden. Liksom vid tidigare lågkonjunkturer kommer sannolikt utvecklingen gå mot mer och längre studier, vilket kommer att bidra till en dämpning av arbetsutbudet kommande år. Det kommer att ta tid för såväl sysselsättningsgraden som arbetskraftsdeltagandet att återhämta sig och balans på arbetsmarknaden kommer att nås först 2024, då med en högre jämviktsarbetslöshet, 7,5 procent.

Skatteunderlaget håller emot

Redan under 2019 präglades svensk arbetsmarknad av en försvagad konjunktur med en minskning av antalet arbetade timmar, som är basen i kommunernas och regionernas skatteunderlag. Trots att arbetade timmar minskar stort 2020 påverkas skatteunderlaget inte alls i förväntad omfattning utan beräknas öka med 1,9 procent. Skälet är den stora uppgången i beskattningsbara transfereringar. Statliga åtgärder såsom korttidspermitteringsregler och förstärkt arbetslöshetsersättning bidrar starkt till denna uppgång. Därtill stiger pensionsinkomsterna relativt snabbt i år.

Nästa år beräknas antalet arbetade timmar öka. Samtidigt fasas permitteringslönerna ut och uppräkningen av inkomstrelaterade pensioner blir låg. Sammantaget ger det en svagare utveckling av skatteunderlaget 2021 än 2020, ökningen beräknas till 1,5 procent.

Unikt läge för de offentliga finanserna

De stora statliga satsningarna i år gör att vi räknar med att kommunsektorn för första gången på tio år inte kommer att ha underskott i sitt finansiella sparande. Samtidigt blir det samlade underskottet för hela den offentliga sektorns finansiella sparande stort, hela 4,0 procent av BNP. Nästa år beräknats ett lägre underskott; 3 procent av BNP. Då över 100 miljarder av statliga satsningar aviserats i budgetpropositionen sker en markant försvagning; samtidigt förstärks sparandet som andel av BNP av konjunkturuppgången: inte minst hög tillväxt för BNP och sysselsättning stärker skattebaserna. Vi räknar dock med underskott i det finansiella sparandet under hela perioden fram till 2024.

Statens skuld som andel av BNP har minskat under en lång period. Kommuner och regioner har dock haft en successivt stigande skuld. Inte minst förklaras detta av befolkningsökningar för grupperna äldre, barn och unga, vilket drivit upp kostnadsökningarna. De stora investeringsbehoven i skolor, förskolor, sjukhus, va-anläggningar och äldrebostäder har dessutom spätt på med snabbt växande utgifter. Kommunsektorns skuld inom ramen för Maastrichtskulden har ökat från 5 procent av BNP 1995 till 12 procent 2019, samma år som den sammantagna skulden nådde ner till 35 procent (vilket är inom ramen för skuldankaret).

Fram till 2024 räknar vi med att ersättningsgraden i transfereringssystemen följer den genomsnittliga löneutvecklingen samt att de kommunala konsumtionsutgifterna följer de demografiska behoven. En del av de saldoförsvagningar som följer av förslagen i budgetpropositionerna för 2019–2021 antas bli permanenta. Detta medför att Maastrichtskulden fortsatt stiger, som andel av BNP; den beräknas vara över 43 procent år 2024.

När konjunkturen stabiliseras kommer kraven att bli starkare på staten att följa det finanspolitiska regelverket. Då kan kommunsektorn inte förväntas få bidrag i den takt som nu har skett. Dock bör de långsiktiga effekterna beaktas. Vad får det för konsekvenser att kommunsektorns del av Maastrichtskulden på sikt är den snabbast växande?

Fortsatt tryck från demografin

Den demografiska utmaningen beror, något förenklat, på att antalet personer i behov av välfärdstjänster ökar snabbare än antalet invånare i yrkesför ålder. Samtidigt är det den arbetsföra befolkningen som ska svara för såväl finansiering som bemanning av välfärden. Grovt räknat ökar behoven av välfärd med 1 procent per år den kommande tioårsperioden. Främst är det äldre omsorgen som har ett starkt tryck med ökande behov, liksom även hälso-

och sjukvården. Det hänger samman med att vi blir allt äldre och kan leva med fler och svårare sjukdomar. I grunden är det något bra, men det bidrar till betydande utmaningar för bemanning och finansiering.

Utifrån SCB:s befolkningsprognoser de senaste åren beräknades också trycket på bland annat förskola och skola bli fortsatt stort. Efter en nedrevidering av antalet födslar och anhöriginvandringen i SCB:s prognos ser nu trycket ut att avta något under den kommande tioårsperioden. En rekyl kan dock inte uteslutas när effekterna av pandemin så småningom lättar.

Kostnaderna och antalet sysselsatta i kommunal sektor har under de senaste decennierna ökat i betydligt snabbare takt än vad som motiveras av den demografiska utvecklingen, främst som en följd av ambitionshöjningar.

Den utveckling som sektorn haft hittills kommer inte att vara möjlig i framtiden. Det mesta talar för att bemanningen inte kommer att kunna öka i takt med välfärdsbehoven. Under lång tid har det varit känt att vi skulle ställas inför en demografisk utmaning med en åldrande befolkning. En rad åtgärder har diskuterats, såsom höjda skatter, höjda avgifter, höjd pensionsålder, ökad arbetskraftsinvandring, sänkta ambitioner och effektiviseringar. På senare tid har digitalisering framhållits som en stark kandidat. Även främjande och förebyggande arbete är ett sätt att bromsa behovsökningarna och bidra till ett bättre nyttjande av tillgängliga resurser. Det är inte troligt att någon enskild åtgärd räcker för att klara utmaningen. Däremot kan många mindre bidrag från en rad olika åtgärder räcka för att klara utmaningen. Möjligheterna till ett utökat och förlängt arbetsliv kommer att belysas i en rekryteringsrapport som SKR presenterar senare i höst.

Situationen ser olika ut runtom i Sverige. I landsbygdskommunerna beräknas antal invånare som är 80 år eller äldre i snitt öka med 33 procent de kommande tio åren, samtidigt som antalet invånare i yrkesför ålder minskar med 9 procent. Många kommuner kommer att ställas inför extrema utmaningar. Hur ska man kunna ta hand om fler äldre i äldreomsorgen när det inte går att rekrytera i alls samma utsträckning? Hur ska man expandera verksamheten utan hjälp av fler händer, eller med färre händer? Vad går att göra med digital teknik? Vad går att göra på distans? Kan vi få fler att vilja arbeta hos oss? Kan vi få de som redan arbetar hos oss att vilja jobba ett par år till?

Fler behöver arbeta

Det är lätt att allt fokus just nu hamnar på coronapandemin. Det är dock viktigt att fortsätta planera för den demografiska verklighet som beskrivs ovan. Att fler människor i arbetsför ålder är anställningsbara och att fler behåller sin hälsa högt upp i åldrarna är särskilt viktigt mot den bakgrunden.

Redan före coronapandemin fanns många långtidsarbetslösa som inte fått arbete trots flera år med stark efterfrågan på arbetskraft. Det förklaras av diskrepansen mellan vad arbetsgivarna efterfrågar och de arbetslösas kompetenser. Det är sannolikt att pandemin påskyndar den pågående strukturomvandlingen på arbetsmarknaden. Det riskerar att öka obalansen på arbetsmarknaden ytterligare då fler personer saknar de kompetenser som efterfrågas. Särskilt svår bedöms konkurrensen om jobben bli för nya personer på arbetsmarknaden som saknar gymnasial utbildning.

En fullföljd gymnasieutbildning är den enskilt viktigaste faktorn för möjligheterna att få en varaktig förankring på arbetsmarknaden och det är också en förutsättning för högre

utbildning. Dessutom har en god utbildning positiva konsekvenser för såväl hälsosamma levnadsvanor som psykisk hälsa, vilket ökar chanserna att hålla sig frisk längre upp i åldrarna.

Ökade krav på centralisering

Den demografiska utvecklingen med dess effekter på både ekonomi och bemanning stärker kraven på en effektiv samhällsorganisation. I spåren av pandemin har flera debattörer förespråkat ökad centralisering och minskat själv styre på lokal eller regional nivå. Även om det ofta tar sin utgångspunkt i krav på likvärdighet finns det anledning att resonera om hur en sådan centralisering faktisk skulle gå till och vad det skulle få för effekter.

Det lokala självstyret har tjänat Sverige väl. Utöver att det är en förutsättning för en lokalt fungerande demokrati så ser det till att lokala förutsättningar får styra och förhindrar maktkoncentration. Det ger också ökade möjligheter till ansvarsutkrävande, än vad som skulle vara möjligt med ett statligt huvudmannaskap.

Fördelarna med ett kommunalt och regionalt huvudmannaskap diskuteras sällan, inte heller riskerna med ett statligt övertagande. En förutsättning för väl använda resurser och effektiv verksamhet är samverkan och samordning mellan olika verksamheter på lokal nivå Hur denna samordning ska fungera när staten via olika departement och myndigheter ska bestämma är högst oklart. Att statliga myndigheter centralt ska besluta om var enskilda skolor, vårdcentraler eller äldreboenden i landet ska ligga så att de bäst kan svara mot de lokala behoven blir svårt. För att klara detta skulle staten be - höva bygga upp jättelika administrativa organisationer i landet som dess - utom skulle behöva samordna sitt arbete med politiken lokalt. En annan fundering är hur staten ska göra med skolorna i de kommuner som prioriterat skolan mer än andra och därför satsar mer pengar. Det är också oklart om de som driver centraliseringsfrågorna menar att staten ska ta över allt inom exempelvis skolan, vården eller äldreomsorgen, eller om verksamheterna ska ha ett delat huvudmannaskap, mellan stat och kommunsektor. Frågorna är många och renderar till eftertanke!

Kommunernas dilemma – starka resultat men växande utmaningar

Kommunerna kom in i 2020 efter ett par år med något svagare resultat än de tre föregående åren. Många kommuner hade påbörjat arbete med effektiviseringar och besparingar för att klara den demografiska situation som väntade. Det ledde till att kostnaderna i fasta priser minskade under 2019. Delvis förklaras det också av en avveckling av vissa verksamheter efter 2015 års stora flyktingmottagande. Men även bortsett från detta var kostnadsökningen den lägsta sedan 2008. Trots besparingar fick 68 kommuner underskott 2019 och 2020 såg ännu besvärligare ut. Detta resulterade i att regeringen i januari aviserade ett tillskott på 3,5 miljarder kronor till kommunerna och att riksdagen senare beslutade om ett ytterligare tillskott på 1,7 miljarder.

Från och med mars började kommunerna påverkas mycket starkt av pandemin. Från början handlade det om att få tag på smittskyddsutrustning, hantera och minska smittspridningen i samhället, ställa om till digital undervisning i gymnasieskolorna och att möta vårdbehovet hos personer med covid-19 på landets äldreboenden. Staten hade för avsikt att hålla kommunerna skadeslösa varpå de ökade de generella statsbidragen med 13,5 miljarder kronor, samt lovade att ersätta alla merkostnader inom funktionshinder- och äldreomsorg, vilket i kommunerna beräknas till 5 miljarder till och med november. Att staten också betalat hela sjuklönen för alla anställda fram till och med juli har minskat kostnaderna betydligt för kommunerna.

Effekten av pandemin har inneburit ett stort tryck inom vissa verksamheter, samtidigt som efterfrågan har varit mindre inom andra verksamheter, bland annat inom kultur-, fritids- och dagverksamheter. Efterfrågan på särskilda boenden och hemtjänst har till följd av oro för smittspridning varit lägre liksom efterfrågan på barnomsorg som använts kortare tider än normalt, då många föräldrar arbetat hemifrån.

Under hösten blev det tydligt att skatteunderlaget inte påverkats så mycket som befarat av pandemin och att de generella bidrag staten skjutit till är större än effekten på skatteunderlaget. Detta i kombination med övriga bidrag och att många verksamheter efterfrågats i lägre grad gör att 2020 i många kommuner kommer att avslutas med ett stort ekonomiskt överskott, som sammantaget beräknas bli drygt 30 miljarder kronor. Dilemmat för kommunerna består nu i att hålla tillbaks förväntningarna som ökar till följd av de starka resultaten. För de långsiktiga utmaningar kommunerna hade innan pandemin kvarstår. De måste förhindra att verksamheterna sväller då effektiviseringar måste göras för att klara ekonomin i budgetens sista planår, där det fortfarande blir ett negativt ekonomiskt gap om kostnaderna skulle tillåtas öka i takt med befolkningen.

Välfärd på distans

Under coronapandemins inledande månader ökade användandet av digitala tjänster explosionsartat. Det som tidigare hade tagit åratal att genom föra fick nu införas på kort tid. Antalet digitala vårdmöten ökade dramatiskt. Flera vårdgivare införde digitala verktyg för anamnes, guidning och triagering.

Även inom utbildningsområdet gjordes en snabb omställning. När gymnasieskolor, vuxenutbildning, yrkeshögskolor och universitet stängde för fysisk undervisning den 17 mars skulle 800 000 elever snabbt erbjudas undervisning på distans. Den gemensamma bilden hos SKR och skolmyndigheter är att undervisningen har fungerat trots rådande situation, men det har inte saknats utmaningar.

Den ökade omställningstakten behöver behållas mot bakgrund av den demografiska utmaning kommunsektorn står inför. Frågan är om förhoppningarna är för högt ställda på kort sikt. Många tror att möjligheterna på lång sikt är mycket stora men den demografiska utmaningen är som störst nu och under det kommande decenniet.

Ett hinder mot en snabbare digitalisering är att det saknas vissa grundläggande förutsättningar. Infrastrukturen behöver byggas ut, både den hårda (till exempel bredband) och den mjuka (till exempel standarder, juridik, lagring). Juridiska hinder finns till exempel i patientdatalagen, i lagen om per son - uppgiftsbehandling i socialtjänsten och i lagar som påverkar hur molntjänster får användas. Villkoren för offentliga upphandlingar behöver moderniseras. Samtidigt behöver välfärdsverksamheterna fasa ut gammal teknik och investera i nya lösningar. Därutöver behövs långsiktigt hållbara finansieringsmodeller mellan stat, kommun och region.

Det pågår en omfattande aktivitet för att åtgärda mycket av detta, på såväl nationell som regional och lokal nivå. Exempelvis gör alla regioner historiska investeringar i nya eller utvecklade informationsmiljöer som möjliggör smartare arbetssätt och en mer resurseffektiv informationshantering. Inom socialtjänst och hälso- och sjukvård har SKR och regeringen enats om en långsiktig strategi och konkret genomförandeplan för att öka takten i den digitala omställningen. Den digitala omställningen inom skola och lärande stöds och påskyndas genom arbetet med skoldigiplan. SKR och Inera arbetar tillsammans med landets kommuner för att mejsla ut en färdplan för kommun - gemensamma digitala satsningar.

SKR har lämnat ett förslag om en så kallad »Sverigeförhandling« till Välfärdskommissionen. Syftet är att etablera en gemensam vision, en långsiktig modell för samarbete och samfinansiering av nödvändiga investeringar. Staten behöver bland annat ta ett övergripande ansvar för den så kallade puckelfinansiering som krävs för att hantera nödvändiga initiala investeringar.

Gynnsam arbetsmarknad

Som gränskommun till Norge har Eda kommun ett gynnsamt läge för arbetsmarknad och företagande. Många edabor pendlar dagligen över gränsen för att arbeta. Med den ombyggnad som skett av riksväg 2, mellan gränsen och Oslo, förkortas pendlingstiden och underlättar dagpendling. Den enskilt största arbetskommunen för värmländska inpendlare är Oslo. Värmlänningarna pendlar till arbeten inom byggverksamhet, tillverkning samt vård och omsorg.

Förvärvsfrekvensen i Värmland påverkas starkt av den stora gränspendlingen. I nationell statistik räknas inte gränspendling utanför riket med. Det leder till att länet och Eda kommun får en lägre förvärvsfrekvens än vad som egentligen är fallet. I Eda är det nästan var femte boende som har sitt jobb i Norge, vilket medför att Edas förvärvsfrekvens redovisas som 64,4 procent i stället för 79,2 procent.

Arbetsförmedlingens prognos för 2020-2021 visar på en fortsatt ökning av arbetslösheten. Antalet inskrivna arbetslösa bedöms överstiga 600 000 i början av 2021 och arbetslösheten hamnar på 11,4 procent för att därefter vända långsamt neråt. Långtidsarbetslösheten väntas öka till historiskt höga nivåer. Detta till följd av pandemin och dess effekter på svensk ekonomi. Det råder stor osäkerhet kring utvecklingen framöver på grund av den pågående krisen. För Värmlands län visar prognosen att arbetslösheten kommer att uppgå till 14 500 personer vid periodens slut. I relativa tal innebär det en arbetslöshet på 10,6 procent.

Arbetslösheten den 31 juli 2020:

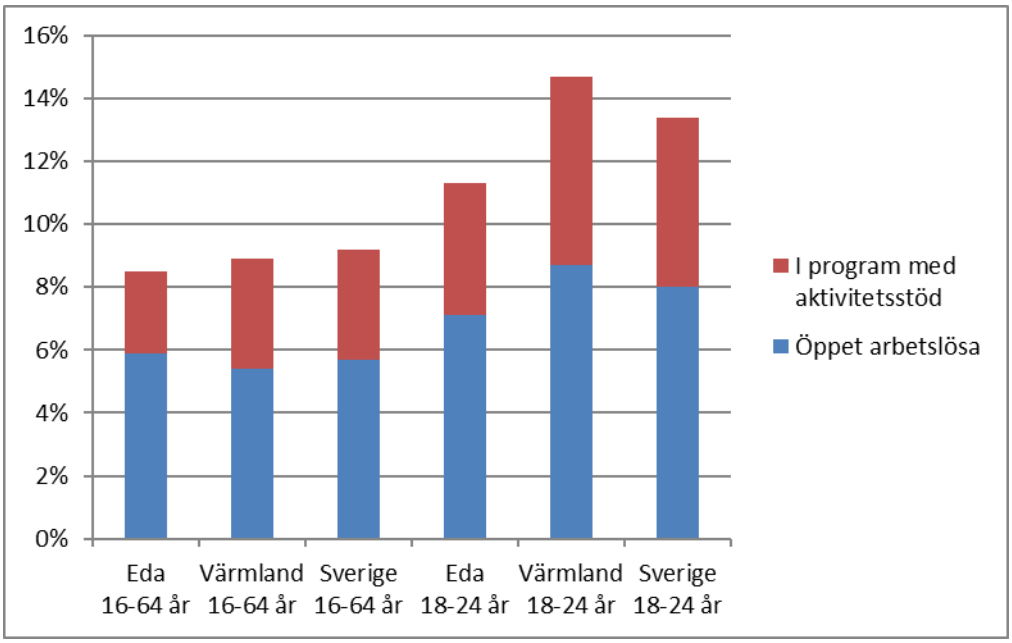

Källa: arbetsformedlingen.se

Arbetslösheten i kommunen är högre jämfört med samma tidpunkt förra året då den var 5,0 procent. Ungdomsarbetslösheten har ökat och den 31 juli 2019 var den 5,9 procent. Eda hade den lägsta ungdomsarbetslösheten i länet den 31 juli 2020.

Infrastruktur och kollektivtrafik

Riksväg 61 är en viktig pulsåder för kommunen. Under 2019 passerade 2,9 miljoner fordon gränsen vid tullstationen i Eda. För 2020 kommer siffrorna att se annorlunda ut. Gränsens stängning under perioderna 16 mars – 24 juli och15 augusti – 4 september har påverkat trafikmängden både på last- och personbilssidan. Antalet fordon som passerade till och med 30 juni 2020 var ca 655 000 fordon.

Det höga trafikflödet mellan Charlottenberg och riksgränsen påverkar framkomligheten och trafiksäkerheten. En åtgärdsvalsstudie har genomförts på sträckan Charlottenberg – Riksgränsen. I förslaget till ny länstransportplan 2018-2029 föreslås åtgärder för trafiksäkerhet och miljö. Trafikverket utreder fortsatta lösningar för att förbättra trafiksituationen på riksväg 61.

Värmlandsbanan som går från Laxå till Charlottenberg är Sveriges mest trafikerade enkelspårsbana. I dag är kapaciteten begränsad både när det gäller gods- och persontrafik. Trafikverket planerar för åtgärder som ska öka kapaciteten. Resandet med tåg och buss fungerar i riktning österut mot Arvika och Karlstad. Charlottenberg är slutstationen för Värmlandstrafiks tåg och SJ-tågen stannar inte i Eda kommun.

Det finns ett stort behov av resor över gränsen för arbetspendling, handel och turism. Möjligheterna att resa med buss sträckan Charlottenberg – Kongsvinger har en god turtäthet med en avgång per timme. För miljöns skull bör en del av den trafiken flyttas från väg till järnväg. Eda kommun försöker påverka SJ att en del av Oslotågen ska stanna i Charlottenberg. Hela Värmland har behov av att med Värmlandstrafiks tåg åka hela vägen till Oslo och kunna nå Kongsvinger och Gardermoen.

Fibersatsningen fortsätter inom kommunen. Stamnätet, som är kommunens insats i projektet, är färdigställt.

Ett levande näringsliv

Det lokala näringslivet bidrar till att Eda är en levande kommun genom många olika företag som tillverkar allt från jaktammunition, aluminiumgods, papper, sågade produkter till kaffemaskiner. Det finns förutsättningar för utveckling av befintliga företag och nya etableringar. Flertalet av företagen är fåmansföretag inom servicenäring, turism, tillverkning samt jord- och skogsbruk. Det finns ca 1 765 arbetsställen i kommunen. Per den 31 augusti 2020 hade 53 nya företag startats i kommunen. Enligt Nyföretagarbarometern har nyföretagandet i Sverige ökat med 4,5 procent under perioden januari-maj. Sänkningen av aktiekapitalet för aktiebolag från 50 000 till 25 000 kronor bidrar till uppgången.

Eda är en internationell mötesplats som ger mervärde, inte minst för handeln. Det kommer 4,8 miljoner besökare för att gränshandla i Charlottenberg och gränshandeln genererar mellan 500 miljoner till 1 miljard i skatteintäkter till staten. År 2019 har inneburit en ökning för den värmländska gränshandeln jämfört med fjolåret. Enligt statistik från Handelns Utredningsinstituts databas Handeln i Sverige omsatte handeln i Eda kommun 3,5 miljarder kr 2019. Dagligvaror omsatte 2,6 miljarder kronor och sällanköpsvaror 900 miljoner kronor. Handeln i kommunen sysselsätter ca 880 personer.

Svensk Handels rapport Framtidens gränshandel visar att den trotsar den snabbt växande digitaliseringen och fortsätter att visa stark drivkraft. På tio års sikt finns det mycket som talar för en fortsatt ökad gränshandel mot Norge. Den stora prisskillnaden mot Norge kommer att bestå och gränshandelsaktörerna kommer att fortsätta förbättra sitt utbud gentemot den norska marknaden. Om det norska regelverket totalt förändrades och prisfördelen för dagligvaror eliminerades skulle framtiden för den norska gränshandeln se helt annorlunda ut. Risken för att detta ska inträffa bedöms vara låg. Gränshandelsprodukten kommer att förädlas och erbjuda högre kvalitet. Fler caféer och restauranger är ett utvecklingsspår som innebär att det kommer att finnas mer mötesplatser på handelsplatsen.

Både Charlottenberg och Eda Glasbruk är intressanta områden för handel och flera exploatörer är i kontakt med kommunen. Handelsutvecklingen på planlagd mark för handel fortsätter att exploateras. Det innebär fler arbetstillfällen och förhoppningsvis fler kommuninvånare. En ny detaljplan ska antas som möjliggör byggnation av en ny bro över Vrångsälven mellan köpcentren. Strategisk mark för industri finns utpekad i de antagna fördjupade översiktsplanerna. Det finns gott om planlagd industrimark i Charlottenberg och Åmotfors. Det börjar bli brist på planlagd mark för handel och därför krävs planarbete.

Ett tryggt och bekvämt boende

Ett av kommunens mål är att skapa en säker, trygg och frisk kommun som erbjuder attraktiva boendemiljöer. En ny översiktsplan för kommunen togs fram under 2014 och den visar hur kommunen ser på framtida användning av mark och vatten samt bebyggelseutveckling. Till planen hör en så kallad LIS-plan med elva utpekade områden där strandskyddet kan upphävas i syfte att det utvecklar landsbygden. Inom LIS-områden har inte önskad utveckling skett. Översiktsplanen aktualitetsprövades under våren 2018 och där framkom att en ny fördjupad översiktsplan för Charlottenberg behöver tas fram.

En utmaning för kommunen är att skapa attraktiva och bekväma boendeformer såsom trygghetsboenden och mindre lägenheter. Under 2017 antog kommunen ett bostadsförsörjningsprogram. Det är främst inriktat på behovet av bostäder för ungdomar, äldre, nyanlända och personer som behöver stöd på olika sätt. Arbetet med en ny detaljplan för bostadsetablering i närheten av Charlottenbergs shoppingcenter vid Vrångsälvsudden är vilande tillsvidare. Arbetet fortsätter med att skissa på områden där bostäder kan bli aktuellt i framtiden.

Målsättningen är att alla som vill jobba och bo i kommunen ska ha möjlighet till ett bra boende. Efterfrågan på lägenheter har minskat. Gränshandeln i kommunen har under året varit mycket begränsad och detta påverkar även efterfrågan på bostäder på ett negativt sätt. Samtliga av bostadsbolagets affärslokaler är i dagsläget uthyrda.

Kommunens bostadsbolag lägger stort fokus på fastighetsunderhåll för att bevara fastighetsvärdet. Förvaltningsavtalet med kommunen innebär att bolaget har en viktig uppgift att underhålla och sköta fastigheterna på ett hållbart sätt för att bevara en fin samhällsbild.

Närheten till Norge skapar möjligheter

Oslo har varit den region i Norge som växt snabbast och en av de mest dynamiska stadsregionerna i Europa. Coronapandemin har medfört ett enormt bakslag för den norska ekonomin. Arbetslösheten i Norge har ökat under coronakrisen, till drygt 10 procent. Den beräknas bli 5% i slutet av året. Efter nedstängningen i mars ser ekonomin ut att gå åt rätt håll.

Lägre internationell efterfrågan och ett lågt oljepris kommer att prägla den norska ekonomiska utvecklingen många år framöver.

Grensetjänsten är ett gränsöverskridande samarbete mellan Sverige och Norge. Huvuduppgiften är att ta emot och behandla frågor från människor och företag som har någon form av gränsöverskridande verksamhet. Huvudsakliga arbetsuppgifter är information och att undanröja gränshinder. Grensetjänsten arbetar också med gränsöverskridande rekrytering samt med information om arbetsmarknaden i Sverige och Norge.

Det finns långt gångna planer på byggnation av en gemensam norsk-svensk polisstation mitt på gränsen i Morokulien. Polismyndigheterna i Norge och Sverige verkar för att stärka samarbetet mellan norsk och svensk polis. Eda kommun har fått uppdrag att planlägga området på svenska sidan.

Möjligheter till utbildning

Gymnasieutbildningar erbjuds i hela Värmland eftersom alla kommuner ingår i ett gemensamt samverkansområde. Vård- och omsorgsprogrammet i Sverige har byggt upp Vårdcollege och Eda kommun ingår i detta kvalitetsarbete genom att praktikplatser erbjuds vid äldreboenden.

I Värmland är utbildningsnivån bland befolkningen i åldern 25-64 lägre än för riket. De stora skillnaderna ligger i att Värmland har en högre andel av befolkningen med en utbildningsnivå kortare än 3-årig gymnasial. För att möta framtidens kompetenskrav behövs kunskap och en ökad utbildningsnivå.

Eda kommun erbjuder vård- och omsorgsutbildning för vuxna i samarbete med bland annat Arvika Näringslivscentrum och svenska för invandrare i Åmotfors. Kommuninvånarnas möjligheter till vidareutbildning är goda genom distansutbildning.

Arbetet med att minska ohälsan

Arbetet med att minska ohälsan i kommunen fortsätter. Ohälsotalet bland kommunens invånare har ökat något jämfört med året innan. Det är Försäkringskassans mått på antal utbetalda dagar med sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning samt aktivitets- och sjukersättning från socialförsäkringen relaterat till antal registrerade försäkrade i åldrarna 16-64 år.

Ohälsotalet för kommuninvånarna år 2019 var 37,9 dagar att jämföra med 2018 då det var 38,3 dagar. I Värmland var ohälsotalet 27,3 dagar 2019 och 28,5 dagar 2018. Eda kommun har det högsta ohälsotalet i länet. Av 2019 års rapport ”Om Värmlänningarna”, som Region Värmland ger ut, framgår att andelen värmlänningar som anser sig ha en god hälsa generellt har ökat sedan år 2000. Det finns tydliga skillnader i hälsa mellan olika grupper. I Värmland är andelen med bra självskattad hälsa lägst i Eda. Den tydligaste trenden i Värmlands befolkningsutveckling är en åldrande befolkning. Under perioden 2017-2030 beräknas åldersgruppen som är 85 år och äldre öka med 35 procent, från cirka 9 100 personer till närmare 12 300. Utvecklingen innebär att andelen yrkesverksamma inte kommer att öka i takt med att en allt större andel av befolkningen blir äldre. Med en äldre befolkning ökar behovet av välfärdstjänster.

För att förbättra folkhälsan och minska skillnaderna i hälsa mellan olika grupper prioriterar Eda kommun följande områden: Det tidiga livets villkor; Kunskaper och kompetenser; Boende och närmiljö; Levnadsvanor; Kontroll, inflytande och delaktighet samt förebyggande

arbete mot tobak, alkohol och andra droger. Syftet med kommunens folkhälsoarbete är att Edabon ska finna intresse, förståelse och engagemang för hälsofrågor i allmänhet och deras egna möjligheter att göra hälsoval i synnerhet. Det gäller såväl fysiskt, psykiskt som socialt. Under 2020 har arbetet på den inslagna vägen med förebyggande arbete mot tobak, övervikt, fysisk aktivitet för skolelever och psykisk hälsa fortsatt. Kommunen har reviderat hälsoplanen som nu gäller 2020-2023.

Under 2019 skrevs ett nytt medborgarlöfte mellan lokalpolisområde Arvika och kommunen som gäller även för 2020. Syftet med medborgarlöften är att genom samverkan öka tryggheten och minska brottsligheten i kommunen. Arbetet under 2020 inriktas på unga och missbruk, alkohol och droger i trafiken. Lokalpolisen ska verka för att öka sin synlighet i lokalsamhället.

Upplevelser

Turism och besöksnäring är en växande sektor som ger konsumtion i flera branscher, såsom hotell och logi, restaurang, detaljhandel, transporter och aktivitetsföretag. Turismen är en viktig näring för Eda. Den består av både företag och föreningar som erbjuder besökarna ett brett utbud av aktiviteter. Besöksnäringen är en framtidsfaktor och Eda har stor tillväxtpotential. Det finns en ökad efterfrågan på aktiviteter vilket ger näringen utvecklingsmöjligheter men kan också locka nya företagare till kommunen. För att markera att turismen är en viktig näring har kommunfullmäktige antagit en turismstrategi med tillhörande handlingsplan.

Tillväxtverkets preliminära månadsstatistik för inkvarteringen i Sverige visar att antalet gästnätter från utlandet låg på mycket låga nivåer även i juni 2020. Gästnätterna från Norge minskade med 80 procent jämfört med juni 2019. För Tyskland var minskningen 74 procent jämfört med juni 2019. Återhämtningen av svenska gästnätter har fortsatt. Turismen består mest av inrikes resande samt boendeformer där det är lättare att hålla avstånd.

Enligt Statistiska centralbyråns statistik för övernattande gäster i hotell, stugbyar, vandrarhem och camping var antalet gästnätter i Värmland under första halvåret 2020 893 000. Det är en minskning med 28 procent jämfört med första halvåret 2019. Det är övernattningar på hotell och campingar som minskat mest. Svenska gäster står för 83 procent av alla övernattningar i Värmland och utländska gäster för 17 procent. I Eda minskade antalet gästnätter med 33 procent.

3. Vision, övergripande mål och kännetecken för Eda kommun

Styrsystemet bygger på att en vision, övergripande mål, kännetecken och verksamhetsmål tydligt hänger samman i en plan för kommunens utveckling och verksamhet.

Vision
Eda – en positiv gränskommun där människor möts – präglad av samverkan, starkt näringsliv och med ambitionen att utvecklas.

Övergripande mål

Bra boendemöjligheter
Skapa en säker, trygg och frisk kommun som erbjuder attraktiva boendemiljöer.

Goda kommunikationer
Med vägar, järnväg och tele/IT-kommunikation. Bra förbindelser inom och till kommunen för arbete, fritid och utbildning.

Ett utvecklat näringsliv
Som bidrar till tillväxt och ökad sysselsättning. Vi ska stödja entreprenörskap och innovationer och ta tillvara lokala förutsättningar.

Upplevelser
Eda kommun skall erbjuda ett attraktivt kultur- och fritidsutbud som är berikande både för invånare och för besökare. Vi ska lyfta fram och utveckla det som finns.

Offentlig service
En god och behovsrelaterad offentlig service.

Livslångt lärande
Kunskap för att möta framtidens kompetenskrav. En ökad utbildningsnivå. Möjligheter till distansutbildning.

Kännetecken
Vårt förhållningssätt i verksamheten utgår från medborgarfokus och kännetecknas av:

- Kvalité
- Smidighet
- Tillgänglighet
- Småskalighet

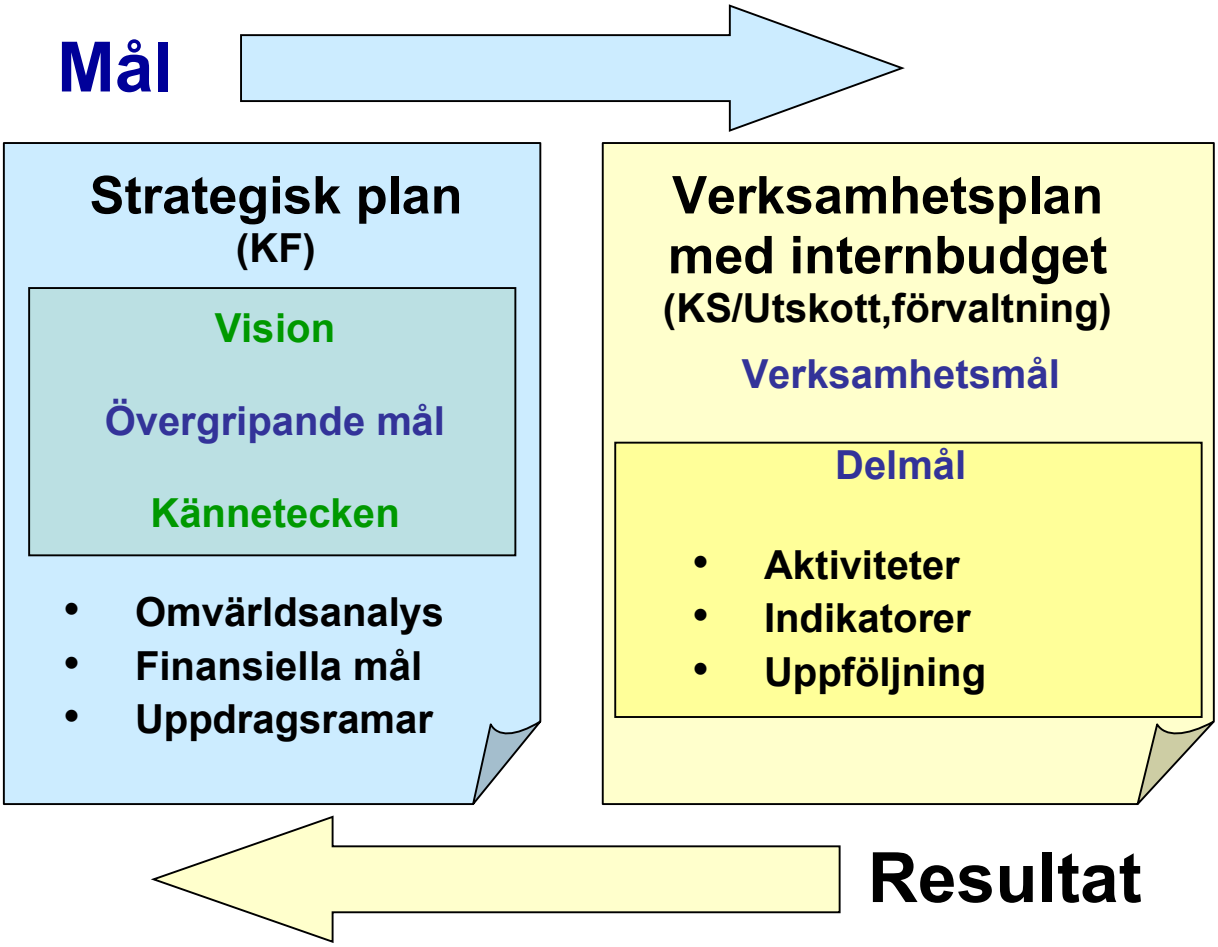
Mål
Strategisk plan
(KF)
Vision
Övergripande mål
Kännetecken
Omvärldsanalys
Finansiella mål
Uppdragsramar
Verksamhetsplan
med internbudget
(KS/Utskott,förvaltning)
Verksamhetsmål
Delmål
Aktiviteter
Indikatorer
Uppföljning
Resultat

4. Resultaträkning 2021-2023

	2021	2022	2023
Kommunstyrelsen	**-556 768**	**-566 268**	**-575 768**
varav			
- Kommunledningsstab	-48 501	-48 501	-48 501
- Bildning	-225 881	-225 881	-225 881
- Vård och stöd	-215 657	-215 657	-215 657
- Samhällsbyggnad	-47 016	-47 016	-47 016
- Miljö & bygg	-3 088	-3 088	-3 088
Lönekostnadsökningar	-16 625	-26 125	-35 625
Kommunstyrelsens nettokostnader	**-556 768**	**-566 268**	**-575 768**
Internränta	7 637	7 637	7 637
Pensioner	-7 400	-7 400	-7 400
Pensionskostnad/Intäkt internränta	237	237	237
Verksamheternas nettokostnader	**-556 531**	**-566 031**	**-575 531**
Skatteintäkter, gen statsbidr	**560 176**	**570 981**	**582 113**
Finansnetto	2 000	2 000	2 000
Resultat före extraordinära poster	5 645	6 950	8 582
Extraordinära poster			
Årets resultat	**5 645**	**6 950**	**8 582**

6. Investeringsplan 2021-2023

Projekt	**Budget 2021 (tkr)**
Renovering stall, Norra Mon	3 000
Lagerlokal	20 000
Polisstation, gränsen	30 000
GC-väg Hjorten/Ringvägen	700
GC-väg Källgatan etapp 2	600
Investeringsram Fastighet	11 000
Investeringsram Räddningstjänst	400
Investeringsram Kostsektion	650
Investeringsram Fritid & Kultur	1 200
Investeringsram Gata & Park	5 700
Investeringsram Bildning, inventarier & utemiljö	2 000
Investeringsram Vård & Stöd, inventarier	500
Totalt	**75 750**

Projekt VA / Renhållning	Budget 2021
Spillvattenrening Noresund	12 000
Investeringsram VA	7 400
Investeringsram Renhållning	4 600
Totalt VA / Renhållning	**24 000**

7. Övergripande principer för ekonomisk styrning

De övergripande principerna för ekonomisk styrning gäller från och med 1 januari 2014.
En uppföljning och utvärdering av principerna för ekonomisk styrning skall ske årsvis och i samband med att den strategiska planen fastställes.

Finansiella mål

Den övergripande finansiella målsättningen för planperioden 2019 - 2021 är att verksamheternas nettokostnader inkl avskrivningar, inte ska överstiga 97,5 % av skatteintäkter och generella statsbidrag. Ambitionen är dock att långsiktigt ha resultat som medför att verksamheternas nettokostnader inkl avskrivningar, inte ska överstiga 95 % av skatteintäkter och generella statsbidrag.

Resultatnivån för respektive år under planperioden ska inte vara lägre än 1,5 % av skatteintäkter och generella statsbidrag. Om avsteg från detta mål görs ska beslutet motiveras. *Avsteg från de finansiella målen görs tillfälligt för 2019 med motiveringen att vi inväntar resultatet från den kommande skolutredningen, att utredningen om förändringar i kostnadsutjämningssystemet ska presenteras samt att kommunen kommer erhålla särskilda medel från Tillväxtverket som en av de av Regeringen identifierade socialt utsatta kommuner.*

Målsättningen är att kommunens totala låneskuld inte ska öka. Detta innebär att kommunens investeringar bör finansieras med egna medel.

En årlig borgensavgift tas ut med 0,5 % för samtliga helägda bolag i kommunkoncernen sedan 2014.

Anslagsbindningsnivåer

Driftbudget
Kommunfullmäktige skall anvisa medel för driftbudgeten genom att anslå ett nettobelopp för

kommunstyrelsen. I nettobeloppet ska samtliga kostnader och intäkter ingå. Kommunstyrelsen tilldelar ram till förvaltningen fördelat på respektive verksamhetsområde. Tilldelat anslag utgör den yttersta restriktionen för verksamheterna.

Verksamhetsområdeschefen fördelar sitt anslag på resultatenheter genom att upprätta en internbudget. Omdisponering av anslag inom verksamhetsområdena under löpande budgetår föreslås av verksamhetscheferna och beslutas av kommunchefen.

Omdisponering av anslag under löpande budgetår mellan de olika verksamhetsområdena beslutas av kommunstyrelsen. I de fall omdisponeringen föranleds av större förändringar i verksamheternas inriktning skall frågan behandlas och beslutas av kommunfullmäktige.

Investeringsbudget
Medel för investeringar anvisas per objekt/projekt. Omdisponeringar av anslag överstigande 1 mkr beslutas av kommunfullmäktige. I annat fall tas beslut av kommunstyrelsen.

Investeringsbudget
Varje verksamhet tilldelas en investeringsram för nästkommande år som bygger på en investeringsplan som redovisas på budgetberedningen. Höjning av tilldelad ram under året beslutas av kommunfullmäktige. Medel för investeringsobjekt över 2 mkr anvisas per objekt. Uppföljning ska ske löpande under året i respektive utskott.

Omdisponering av anslag överstigande 1 mkr beslutas av kommunfullmäktige. I annat fall tas beslut av kommunstyrelsen.

Investeringsbudget VA- och Renhållningskollektivet
De taxefinansierad verksamheterna VA (Vatten och Avlopp) och Renhållning ska bära sina egna kapitaltjänstkostnader via fastställd taxa. Respektive kollektiv får en tilldelad investeringsram som bygger på en investeringsplan som redovisas på budgetberedningen. Medel för investeringsobjekt över 5 mkr anvisas per objekt.

Omdisponering av anslag överstigande 1 mkr beslutas av kommunfullmäktige. I annat fall tas beslut av kommunstyrelsen.

Budgetprocessen
Kommunen ska varje år upprätta en strategisk plan innehållande en budget för nästa kalenderår. Budgeten ska innehålla en plan för verksamheten och ekonomin under budgetåret. I planen ska redovisas vilka anslag som ska utgå och hur stor skattesatsen ska vara. Budgeten ska också innehålla en plan för verksamheten och ekonomin under en period av tre år. Budgeten skall upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna. Om det vid räkenskapsårets slut visar sig att kostnaderna överstiger intäkterna, skall det negativa resultatet regleras och det redovisade egna kapitalet enligt balansräkningen återställas under de närmaste tre åren. Om det finns synnerliga skäl kan kommunfullmäktige besluta att sådan reglering inte ska göras.

Tidsplan för budgetprocessen

Januari:
Kommunfullmäktige anordnar en prioriteringsdiskussion som en inledning i budgetprocessen.

Februari:
Utskotten diskuterar verksamheten tillsammans med resp verksamhetsområdeschef och om önskemål finns även rektorer/områdeschefer/sektionschefer/avdelningschefer.

Diskussionen utgår ifrån innevarande års verksamhetsplan. Vad behöver förändras? Ser vi förändrade behov? Har förutsättningarna förändrats? Diskussion bör även ske utifrån måluppfyllelsen föregående år. Tydliga utredningsuppdrag lämnas från utskotten till verksamhetschefen.

Mars:
Utskotten diskuterar verksamheten tillsammans med resp verksamhetsområdeschef och om önskemål finns även rektorer/områdeschefer/sektionschefer/avdelningschefer.

Diskussionen utgår ifrån innevarande års verksamhetsplan. Vad behöver förändras? Ser vi förändrade behov? Har förutsättningarna förändrats? Diskussion bör även ske utifrån måluppfyllelsen föregående år. Tydliga utredningsuppdrag lämnas från utskotten till verksamhetschefen.
Utredningsuppdrag från utskottsmötet i februari redovisas.

I mars är det bokslutsberedning. Utskotten tillsammans med verksamhetschefen presenterar året som gått. Särskild vikt skall läggas vid måluppfyllelsen. Redovisning sker även av våra resultat från projektet ”Kvalitet i korthet”.

April:
Utskotten tillsammans med sina verksamhetschefer lämnar på kommunstyrelsens sammanträde en redovisning över vad som framkommit i samband med utskottssammanträdena i februari och mars.
Vid samma tillfälle lämnar Ekonomi och planering en information om uppdaterade ekonomiska förutsättningar (skatteintäkter/utjämningsbidrag). Utvecklingsavdelningen tillsammans med Ekonomi och planering redogör för en omvärldsanalys.
Ekonomi och planering presenterar även verksamhetsstatistik avseende Eda kommun och jämförbara kommuner.

Kommunstyrelsen lämnar tydliga utredningsuppdrag utifrån utskottens och förvaltningens presentationer. Utredningsuppdragen ska presenteras på budgetberedningen.

Maj:
I maj är det budgetberedning.

Vid detta tillfälle skall utskotten tillsammans med verksamhetschefen presentera förslag till verksamhetsplan samt investeringsäskanden. Kommunledningsstaben har upprättat förslag till strategisk plan. Den ekonomiska uppföljningen efter mars med prognos för helåret presenteras.

Juni:
I juni behandlar kommunstyrelsen strategisk plan, verksamhetsplaner samt investeringsäskanden.

I juni beslutar kommunfullmäktige om strategisk plan, verksamhetsplaner samt

investeringsäskanden.

Oktober:
I oktober beslutar kommunstyrelsen om skattesatsen för nästkommande år.

November:
Kommunfullmäktige beslutar om skattesatsen för nästkommande år. En avstämning av strategisk plan, verksamhetsplaner samt investeringsäskanden görs utifrån de senaste ekonomiska förutsättningarna och aktuellt invånarantal.

Uppföljning av ekonomi och verksamhet
Ekonomi och verksamhet skall följas upp regelbundet under budgetåret. Rapportering skall ske månadsvis dels mellan verksamhetsområde och utskott, dels från utskott till kommunstyrelsen.
Rapportering med avseende på ekonomisk uppföljning från förvaltningen till kommunstyrelsen ska ske månadsvis.

Rapportering från kommunstyrelsen till kommunfullmäktige ska ske vid tre tillfällen under året, mars, augusti, och december. I samband med augusti månads uppföljning skall även delårsrapport upprättas. Rapporteringen ska innehålla uppgifter om intäkts/kostnadsutvecklingen, prognos för helåret, kommentarer till eventuella avvikelser, måluppfyllelse samt förslag till åtgärder med anledning av avvikelser.

Slutredovisning av färdigställda investeringsprojekt skall ske löpande under året till kommunfullmäktige. Förvaltningen skall även sammanställa en uppföljning avseende pågående och planerade investeringsprojekt. Detta skall ske i samband med uppföljningstillfällena efter mars och augusti.

Bokslut/årsredovisning
Efter verksamhetsårets slut ska förvaltningen upprätta en ekonomisk sammanställning och avge en verksamhetsberättelse. Därefter ska bokslutsberedningen behandla bokslutet och gå igenom de olika verksamheternas resultat. Beredningen ska bland annat granska resultat, måluppfyllelse och utförda prestationer.
En årsredovisning ska upprättas som omfattar hela kommunkoncernen. Årsredovisningen ska godkännas av kommunstyrelsen före revisorernas granskning. Årsredovisningen skall behandlas av kommunfullmäktige senast under maj månad året efter verksamhetsåret.

Resultatöverföring mellan åren
Huvudprincipen är att förvaltningens över- och underskott ska föras över till nästkommande budgetår. En förutsättning för detta är att verksamheten har bedrivits i överensstämmelse med av kommunfullmäktige fattade beslut, policys, fastställda mål samt gällande lagstiftning. Bokslutsberedningen skall vid sin behandling beakta kommunens totala ekonomiska situation där hänsyn skall tas dels till kommunallagens krav på en budget i balans, dels till kommunens egna finansiella mål. Bokslutsberedningen kan med hänsyn till ovanstående föreslå kommunstyrelsen/kommunfullmäktige att göra avsteg från huvudprincipen.